

SUPPLEMENT

הנרות הללו ומעוז צור

We find the prayer הנרות הללו mentioned for the first time in מסכת סופרים. Despite that fact, the prayer is not included in any of the סדורים of the גאונים nor by רש"י or the מהזור ויטרי. The רא"ש mentions it in his commentary to the גמרא and attributes its recital to מאיר ר' who we believe is the ר"מ מרוטנבורק. Over the subsequent centuries, the custom to recite הנרות הללו took on a life of its own and rules were added governing its recitation; i.e. the מגן אברהם establishes an independent reason to recite it and the ט"ז establishes the practice to stretch out the recital of the prayer until all the candles are lit. מעוז צור is a much later addition to our practice. The לקט יושר¹ is one of the first to mention it. I also included a summary of its origin that I found at the website: www.piyut.co.il.

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק כ הלכה ד

כיצד מברכין, ביום הראשון המדליק מברך שלש, והרואה שתים. המדליק אומר, ברוך אתה יי אל-הינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר של חנוכה, ומתנה ואומר, הנרות האילו אנו מדליקין על הישועות ועל הניסים ועל הנפלאות, אשר עשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים, וכל שמונת ימי חנוכה הנרות האילו קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד, כדי להודות שמך על נפלאותיך ועל ניסוך ועל ישועתיך; ואומר, ברוך אתה שהחיינו; ואומר, ברוך אתה שעשה נסים. אילו למדליק, אבל לרואה, אינו אומר ביום ראשון אלא שתים, שהחיינו ושעשה. מיכאן ואילך, המדליק מברך להדליק, ומתנה; והרואה אומר, שעשה נסים.

רא"ש מסכת שבת פרק ב סימן ה

מאי מברך ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ברוך אתה ה' אמ"ה שעשה נסים וכו' בא"י אמ"ה שהחיינו וכו'. ובמסכת סופרים [פ"ב הלכה ו] כתוב כיצד מברכין המדליק מברך שלש בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה

1. Rabbi Joseph ben Moses was born in 1423 in Hoechstadt, Bavaria, He studied under Rabbi Jacob Weil, Rabbi Judah Mintz, and Rabbi Joseph Colon, although his principal teacher was Rabbi Israel Isserlein. R. Joseph's biography of Rabbi Isserlein, Leket Yosher, is a compendium of vignettes, notes, customs, responsa, etc., about his beloved teacher. He died ca. 1490.

כו' ואומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל (מצות) שמנת ימי חנוכה הנרות הללו קודש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסידך ועל ישועתך. ושמעתי שרבינו מאיר ז"ל היה אומר אותן:

ספר אבודרהם חנוכה ד"ה כתב ה"ר

ואמרינן במסכת סופרים (פ"ב ה"ד) המדליק נר חנוכה, אחר שהדליק אומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו ע"י כהניך הקדושים וכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קדש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסידך ועל ישועתך. וכן היו נוהגין לומר ה"ר מרוטנבורק והרא"ש.

ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות חנוכה ד"ה [ג] היה

ומדליקין לילה ראשונה בהכנסת יום כ"ה שני נרות ומוסיפין בכל לילה נר אחד עד בליל אחרון מדליקין ט' נרות. ומברכין בא"ה אמ"ה אקב"ו להדליק נר של חנוכה. בא"י אמ"ה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. שהחיינו. ואחר ההדלקה אומר: הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות – אשר – שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים, הנרות הללו קדש – הם – ואין לנו רשות להשתמש – לאורן – בהן זולתי לראותם – בלבד – כדי להודות – ולהלל – לשמך על נפלאותיך – ועל נסידך – ועל ישועתך. ויש בו ל"ו תיבות כמניין כל הנרות של חנוכה לבר השמשים ועם השמשים הם מ"ד, וסימנך נ"ח מ"ד למראה, ר"ל נ"ח נר חנוכה הם מ"ד וכולם יהיו למראה נס דווקא.

לקט יושר חלק א (או"ח) עמוד קנא ענין ד

ואמר מי שהדליק בב"ה צריך לומר הנרות הללו, אבל המשתתף אין צ"ל הנרות הללו.

לקט יושר חלק א (או"ח) עמוד קנב ענין ד

ולאחר שאמר הנרות [הללו] היה מנגנין מעוז צור ישועתי. לפעמים אמר אותו בדילוג. וזכורני כשהדליק בערב שבת אמר הזמר מעוז צור ישועתי בליל שבת על השלחן עם שאר מזמורים.

להבין את התפלה

ט"ז אורח חיים סימן תרעו ס"ק ה

אחר שהדליק יאמר הנרות. – רש"ל כ' אחר הדלקת הראשון שהוא עיקר יאמר הנרות הללו כו' ויגמור ההדלקות בעוד שאומר הנרות כו' ובנוסף הנרות יש ל"ו תיבת נגד הנרות של חנוכה מלבד אלו ב' תיבות הנרות הללו כלומר הנרות הללו הם ל"ו ע"כ:

ערוך השולחן אורח חיים סימן תרעו סעיף ה

אחר שהדליק הנר הראשון יאמר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו ע"י כהניך הקדושים וכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קדש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסידך ועל ישועתך כן הוא הנוסחא בטור ובעוד שאומר זה יגמור ההדלקה וזהו משום פרסומי ניסא אבל אם לא אמר זה לא עיכב והרמב"ם לא הזכיר זה כלל עם כי ישנה במס' סופרים [וז"ש שיש בכאן ל"ו תיבות כמניין נרות חנוכה לא אוכל לכוין החשבון]:

The Origin of מעוז צור

www.piyut.org.il

הפיוט המרכזי לחנוכה אצל קהילות אשכנז, שחלקן מכירות אותו כפיוט יחיד לחנוכה. השיר מושר מיד לאחר הדלקת נרות חנוכה בכל שמונת ימי החג. יש הטוענים שלא נכתב דווקא לחנוכה, אולם מכל המאורעות הנזכרים בפיוט, האירוע של חנוכה מודגש בהיותו מופיע בפזמון, או בבית הראשון. הלחן המוכר ביותר של הפיוט הוא לחן של שיר לכת עממי גרמני מימי הביניים. אלו הם גם מקום חיבור מילות השיר וזמנו – גרמניה של המאה ה-13, בתקופת מסעי הצלב. יש בכך כדי להסביר את המצוקה המובעת בשיר ואת בקשות הישועה והנקמה באויבים שמפנה המשורר לא-ל. השיר מצא את מקומו גם במחזורי השירה והתפילה של קהילות אחרות, וכיום הוא מושר בפי כל העדות.